

ÇOKLU ZEKA KURAMI

Zeka: Öğrenme, öğrenileni kullanma ve öğrenilenlerden yeni çözüm yolları üretebilme kapasitemizdir. Düşünüp akıl yürütebilme; sorgulayıp sonuç çıkarabilme becerisi de diyebiliriz. Öğrencilerimizin bölüm seçimlerini yaparken ilgilerinin yanı sıra yeteneklerini de belirleyebilmek amacıyla zeka türleri hakkında bilgi sahibi olmaları önemlidir. Sevgili öğrenciler, sizler de aşağıda anlatılan zeka türlerini inceleyip kendinizi hangi alana daha yatkın ve yetenekli olduğunuz hakkında fikir oluşturabilirsiniz. İnceleyelim;

Bu kadar genel bir tanım olan zekadan bahsederken, **zekayı** tek yönlü değerlendirmek de doğru olmayacaktır.

Mesela, “öğrenme” dediğimizde, zekanın öğrenme becerisiyle de ilgili olduğunu söylemiş oluyoruz. Öyleyse, müzik konusunda çok iyi bir kulağa sahip ve hızlı öğrenme becerisi olan birinin matematik işlemlerini öğrenmekte zorluk çekmesini nasıl ifade edebiliriz? Bu durumda, örneği verilen kişi için “zeki” veya “zeki değil” diyebilir miyiz? **İşte tam bu noktada Howard Gardner’ın çoklu zeka kuramını incelemekte fayda var.**

Çoklu zeka kuramı: Harvard üniversitesi’nde bilimsel çalışmalar yapan Amerikan psikolog **Howard Gardner** tarafından öne sürülen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre insan zekası 8 alt kategoriye ayrılmış ve 9. alt kategori üzerine de araştırmalar başlamıştır. **Mevcut 8 alt kategori, insanın sahip olduğu zekasını hangi alanlarda daha etkin kullanabildiğini gösteren –veya sınıflandıran- zeka türlerinden oluşmaktadır.** Gardner çoklu zeka kuramına göre her insanın özel yetenek alanları ve zekasını kendine özgü kullanma biçimi vardır.

Çoklu zeka kuramı, zekanın tek olduğunu ama kendi içinde sınıflara ayrıldığını (zeka çeşitleri olduğunu) ifade eder. Bununla birlikte her zeka çeşidinin dinamik olup geliştirilebilir olduğunu belirtir.

İnsan zekâsını 8 farklı boyutta inceleyerek 8 farklı sınıfa ayıran Howard GARDNER, bu boyutları aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır.

- 1) Uzamsal Zekâ
- 2) Kinestetik Zekâ
- 3) Müziksel Zekâ
- 4) Sözel Zekâ
- 5) İçsel Zekâ
- 6) Sosyal Zekâ
- 7) Matematiksel Zekâ
- 8) Doğasal Zekâ
- 9) Varoluşsal Zekâ (9.su olabileceğine inanılan zekâ türü)

Çoklu zekâ kuramı tanımını ve çoklu zekâ türlerini açıkladık. Şimdi, genel bir tanım olan “zekâ”nın alt sınıflarını oluşturan “zekâ türleri”ni tek tek inceleyelim.

1- UZAMSAL ZEKÂ NEDİR?

Uzamsal zekâ, görsellikle ilgili olan ve aslında **görsel-uzamsal** olarak adlandırılan bir zekâ türüdür. Buradaki görsellik, hem **görmeyle**, hem de zihin gözü denilen **zihinde canlandırma**yla ilgilidir. Zihinsel anlamda ilk gelişim alanlarından biridir çünkü insan doğduğu andan itibaren görmektedir.

Görülenleri hafızaya alma, anlatılanları ise zihinde canlandırma, boyutlandırma ve görsel tasarımlar kurgulama uzamsal-görsel zekâ becerileridir. Bazı insanlarda temel

düzyeyde olan görsel zekâ, sanatsal alanlarda kendini kanıtlamış kişilerde daha belirgin gözlemlenebilmektedir.

2- KİNESTETİK ZEKÂ NEDİR?

Kinestetik zekâ, beyin-beden koordinasyonuyla ilgili ve aslında **bedensel-kinestetik** olarak adlandırılan bir zekâ türüdür.

Kinestetik zekâsı gelişmiş olan kişiler jest ve mimiklerini adeta ustalıklarla kullanırlar. Bu sayede, duygu ve düşüncelerini anlatma konusunda başarılıdırlar. Sadece günlük konuşma değil; sanatsal kompozisyonlar konusunda da iyidirler. Örnek: Kusursuz aktardığı koreografiyle mesaj veren bir dansçı.

Kinestetik-bedensel zekâsı ön planda olan kişilerin zihinsel ve bedensel uyumu hemen fark edilir. Düşündüklerini, harekete dökme konusunda iyi oldukları için bedenlerini oldukça sanatsal kullanırlar. Başarılı sporcularda bu örneği görebilmekteyiz.

3- MÜZİKSEL ZEKÂ NEDİR?

Müziksel zekâ, doğadaki seslere ve müziğe karşı duyarlılığın yüksek olmasıyla ilgili ve aslında **müziksel-ritmik** olarak adlandırılan bir zekâ türüdür.

Müziksel zekâsı ön planda olan kişiler bazen hiç eğitim almadan bir enstrümanı çalabilir; notalarını bilmediği müzikleri sadece dinleme yoluyla öğrenip çalabilirler.

Müziksel zekâ insanın, sesleri yorumlama, bir araya getirme ve işleme yeteneği ile ilgilidir.

4- SÖZEL ZEKÂ NEDİR?

Sözel zekâ, dil becerileriyle ilgili olan ve aslında **sözel-dilsel** olarak adlandırılan bir zekâ türüdür. İnsanın, zihnindeki düşünceleri sözcüklerle ifade edebilme; sözcüklerle anlatılanları da zihninde anlamlandırabilme becerileriyle ilgilidir.

Sözel zekâsı iyi olan kişilerin olayları kompoze etme, hitap ve sözlü-yazılı sunum konusundaki yetenekleri belirgindir. Okullarda sözel zekâyâ hitap eden ve sözel zekâyı geliştirme etkisi olan derslere oldukça fazla odaklanılmıştır.

Yazarlar, hatipler, şairler, siyasetçiler, dil bilimciler ve benzer mesleklerde başarılı olmuş kişilerin sözel zekâsı ön plandadır.

5- İÇSEL ZEKÂ NEDİR?

İçsel zekâ, kişinin kendini iyi tanıma ve bunu faydaya dönüştürme becerisiyle ilgilidir. Bu zekâ türünü önemli kılan, beceri-hedef uyumudur. Yani, içsel zekâsı gelişmiş kişiler, neler yapabilecekleri konusunda neredeyse kusursuz bir öngörüye sahiptirler. Dolayısıyla, başladıkları işte başarılı sonuçlar elde etme olasılıkları yüksektir.

6- SOSYAL ZEKÂ NEDİR?

Sosyal zekâ, bireysel veya toplumsal davranışları iyi analiz etme, iyi iletişim kurma becerileriyle ilgilidir. Sosyal zekâsı gelişmiş olan kişiler, karşısındaki insanın duygularını anlama ve hatta yönetme konusunda başarılıdırlar.

Topluluklara hitap eden siyasetçi, eğitmen ve benzeri meslek gruplarında başarılı olan kişiler sosyal zekâsıyla ön plana çıkmaktadır.

Sosyal zekânın gelişmiş olması kişiye geniş bir çevre, sevilen kişi olma, kabul edilme gibi avantajlar sağlar.

7- MATEMATİKSEL ZEKÂ NEDİR?

Matematiksel zekâ, sayı ve sembolleri etkin kullanma, soyut kavramlar türetme ve mantık yürütebilme becerileriyle ilgilidir. **Mantıksal-Matematiksel** zekâ olarak da adlandırılır.

Matematiksel zekâsı ön planda olan kişiler analitik düşünebilme konusunda iyidirler. Parçaları bir araya getirip sonuç çıkarma, tümünden gelim veya tüme varım konusunda başarılıdırlar.

Muhakeme yeteneği, matematiksel zekânın bir parçasıdır. Matematiksel zekâ kişinin neden-sonuç ilişkisi kurabilmesini ve sağlam sorgularla, sağlıklı sonuçlar elde etmesini sağlar.

Okullarda matematiksel zekâyâ hitap eden dersler, tıpkı sözel zekâ dersleri gibi ağırlıklıdır.

Sayısal alanda, sayısal mesleklerde kendilerini kanıtlamış kişilerin matematiksel zekâsı ön plandadır.

8- DOĞASAL ZEKÂ NEDİR?

Doğasal zekâ, doğayı büsbütün yorumlama becerisiyle ilgilidir. Doğa zekâsı olarak da isimlendirilir.

Doğasal zekâsı yüksek kişiler, doğayı ve doğadaki canlıları inceleyip çıkarımlar elde etme konusunda başarılıdırlar.

Hayvan ve doğa belgesi izleme konusunda istekli kişilerin doğasal zekâsının diğer insanlardan daha belirgin olması tesadüf değildir. Arkeoloji, dağcılık, izcilik, belgesel çekimi, botanik, jeoloji alanlarında aktiftirler.

Üzerinde çalışılan ve çoklu zekâ kuramına sonradan eklenen diğer zekâ türü; varoluşsal zekâ hakkında:

9- VAROLUŞSAL ZEKÂ NEDİR?

Varoluşsal zekâ, birçok kez mantık yürütmenin zor olduğu ve duyulup hissedilemeyen konularda etkin yorum yapabilme becerisiyle ilgilidir.

Varoluşsal zekâsını iyi kullanan kişiler, inanması güç olup öte yandan ihtiyaç derecesinde olan kavramların anlamlandırılması ve insan zekâsına uygun bir şekilde sunulması konusunda yeteneklidirler.

Din adamları, fizikçiler, kuantumcular, matematikçiler ve benzeri gibi en uç noktaları irdeleyen kişilerin varoluşsal zekâsı ön plandadır.